

40 rokov Pieninského národného parku

The 40th anniversary of the Pieniny National Park

ŠTEFAN DANKO¹, ĽUBOMÍR PANIGAJ²

¹ *Štátna ochrana prírody Správa PIENAP-u, Červený Kláštor, Slovensko*

² *Prírodovedecká fakulta UPJŠ, Moyzesova 11, 041 67 Košice, Slovensko*

Abstract. This paper presents a short history of establishing both the first State Nature Reserve and the Pieniny National Park before the Second World War and in the post-war period. The authors also focus on administrative integration of the area after establishing the State Nature Reserve in the Pieniny in the post-war period, after re-establishment of the State Nature Reserve in the Pieniny in 1958 and creation of the Pieniny National Park in 1967 and finally after conversion of the Pieniny National Park department from the Agency of the Ministry of Agriculture into the Agency of the Ministry of Environment.

Key words: Pieniny National Park, history

ÚVOD

Ak chceme hodnotiť obdobie existencie národného parku je potrebné sa pár slovami vrátiť do dávnejšej histórie a to do histórie pred druhou svetovou vojnou a tesne po nej. Je známe že existencia chránených území v Pieninách na slovensko-poľskom pohraničí je medzinárodne silne previazaná so vznikom prvého pohraničného parku v Európe, ktorý vznikol v roku 1932 a jeho súčasť tvorili Pieninský národný park v Poľsku a na Slovensku „Slovenská prírodná rezervácia v Pieninách“. Impulzom ku vzniku týchto chránených území bolo podpísanie tzv. Krakovského protokolu zástupcom vtedajšej ČSR Ing. V. Roubikom a Poľska Prof. W. Goetelom dňa 6. mája 1924. Celkovú históriu vzniku obidvoch chránených území a ich fungovanie podrobne popísali v inom referáte poľskí kolegovia, niektoré detaily však boli na obidvoch stranách odlišné

a taktiež bol odlišný najmä ďalší vývoj chránených území po roku 1939 (Vološčuk 1992).

Vznik Slovenskej prírodnej rezervácie v Pieninách podmienil aj zmeny v organizačnom začlenení slovenskej časti chráneného územia. V čase vyhlásenia rezervácie podliehal „Lesný okres Červený Kláštor“ Správe štátnych lesov a statkov v Poprade Veľkej. Výnosom Ministerstva zemel'del'stvi čis. 133 062-VIII/B-1933 bol od tejto správy odčlenený a od 1.01.1934 tvoril ako prírodná rezervácia samostatnú bilančnú jednotku podriadenú Riaditeľ'stvu štátnych lesov a statkov v Liptovskom Hrádku (Pavlik 1996).

Pred začiatkom druhej svetovej vojny v období od 27.11.1938 do 1.09.1939 boli Pieniny spolu s obcou Lesnica na základe tzv. Godesbergských dohôd pričlenené k Poľsku. Prvého septembra 1939 sa situácia zmenila, územie Pienin spolu s obcou Lesnica sa znovu stali súčasťou Slovenskej republiky. Obnovené bolo aj poľesie

Červený Kláštor, ktoré bolo pričlenené k Správe štátnych lesov v Javorine, ale v období počas vojny a v povojnových rokoch rezervácia prestala formálne existovať. Po vojne, v roku 1951, bolo polesie Červený Kláštor ako správna jednotka lesného hospodárstva pričlenená k lesnému závodu Podolínec.

Na Slovensku bolo v povojnovom období prioritou zabezpečiť územnú ochranu vo Vysokých Tatrách, kde vznikol 1. januára 1949 Tatranský národný park (TANAP). Po vzniku TANAP-u a po menovaní jeho poradného zboru sa v polovici päťdesiatych rokov poradný zbor začal zaoberať aj otázkou ochrany prírody v Pieninách. Z jeho iniciatívy vyšli prvé návrhy na obnovenie Slovenskej prírodnej rezervácie v Pieninách resp. na vznik národného parku v Pieninách.

Prvé zasadnutie poradného zboru pre veci TANAP-u, ktoré sa zaoberalo konkrétnym návrhom obnovenia územnej ochrany v Pieninách sa uskutočnilo 4.06.1957 v Bratislave. Na tomto zasadnutí bol pozitívne hodnotený návrh Povereníctva školstva a kultúry SNR aby Slovenská prírodná rezervácia v Pieninách bola organizačne pričlenená k Správe TANAP-u v Tatranskej Lomnici.

OD OBNOVENIA PRÍRODNEJ REZERVÁCIE PO VZNIK PIENINSKÉHO NÁRODNÉHO PARKU

Na základe predchádzajúcich rokovaní a odporúčaní rozhodlo Povereníctvo pôdohospodárstva a lesného hospodárstva výnosom č. LH 382-57 prev. Hin. z 13.12.1957 o odčlenení polesia Červený Kláštor od lesného závodu Podolínec a o jeho administratívnom pričlenení k Správe TANAP-u pod názvom Pieninská prírodná rezervácia Červený Kláštor (Pavlik 1996). Stalo sa tak v súlade so zápisnicou z 20.12.1957 s účinnosťou od 1.01.1958, kedy sa znovu obnovilo prvé pohranične chránené územie v Európe (Obr. 1).

V roku 1958 bol Ing. Milanom Pacanovským, ktorého môžeme považovať za zakladateľa Pieninského národného parku (PIENAP), predstavený prvý projekt vytvorenia PIENAP-u. Oficiálne sa však komplexné práce na projekte vytvorenia PIENAP-u začali až v roku 1961. Na projekte spolupracovali RNDr. Ján Bako (geológia), Prof.

ZÁKLADNÉ ÚDAJE
o území (objekte) navrhovanom na ochranu
podľa zákona SNR č. 1/1955 o štátnej ochrane prírody

Objekt: Pieninská rezervácia
Typ územia (objektu): štátna prírodná rezervácia
Okres: Východoľvenský Obec: Červený Kláštor
Správa: Poprad
Najbližšie železničné stanice: Poprad Vzdialenosť územia od nej: km
Najbližšie autobusové stanice: Červený Kláštor Vzdialenosť územia od nej: km

Charakteristika územia (objektu)	Ochranná zóna
Katastrálne údaje: (časť úz. a č. parc.) Červený Kláštor Lesnice	
Územný názov: (zjednotene-les.) Lesné porasty	
Miestny názov: (zjednotene-les.) Orľá Košice	
Lesný závod: Podolínec Červený Kláštor Parcela: Čís. les. odd. a parcely: 61 a-b, 62 a-b, 63 a, 65 a-d, 66 a-d, 67 a-b 68 a, resp. celkovo: 42 44, 47, 54, 56, 57, 61	
Výmera celkom: z toho: lesn. les: ochranný les: 362, 47 ha iné odd.: dúhy, pasienok, mačiar, ropušné pole a pod.)	

Výhrada majetku:
*) Kategória ochranného územia (objektu): národný park, chránené krajinné územie, prírodná rezervácia, chránené národné park, národná, štátna, ľudská príroda, chránené prírodné výtvory (štat. geom. výtvory, prírodné pamiatky).

Obr. 1. Základné údaje pre navrhnutú Pieninskú rezerváciu v roku 1958.

Basic data for the proposed nature reserve in the Pieniny Mts. in 1958.

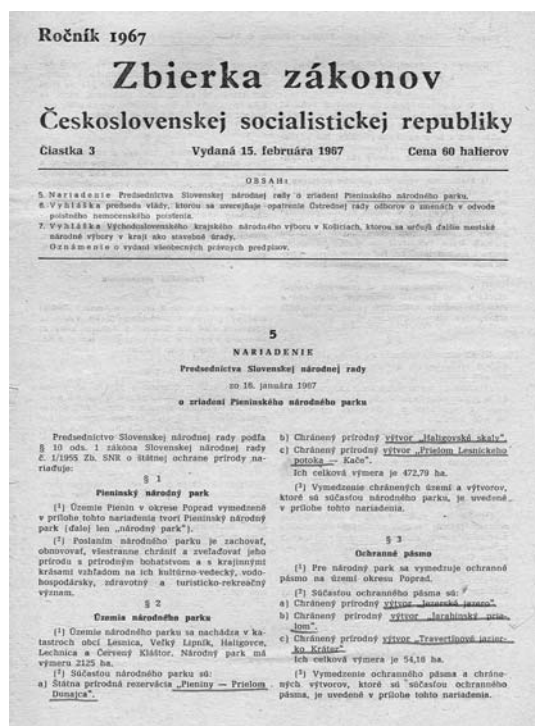
Ján Drdoš (geomorfológia), RNDr. Jozef Šmarda a RNDr. Eva Bosáčková (botanika), RNDr. Aladár Randík a RNDr. Ján Darola (zoológia), Ing. Dušan Janota (vodohospodárstvo, poľnohospodárstvo, hospodárske využitie Pienin), Ing. Ján Kruty (lesníctvo) v spolupráci s vtedajším vedúcim Pieninskej prírodnej rezervácie Červený Kláštor Jánom Skokanom. Návrh vyhlášky a štatútu pripravili Ing. Milan Pacanovský, Ing. Dušan Janota a JUDr. Bujna.

Spracovaný projekt bol prerokovaný a odsúhlasený poradným zborom TANAP-u na spoločnom zasadnutí slovenského a poľského poradného zboru dňa 24. a 25. mája 1962 v Tatranskej Lomnici. Výstupom zasadnutia bolo odporúčanie vytvoriť pre budúci PIENAP samostatnú správu, pri ktorej odporúčali vytvoriť Múzeum pieninskej prírody. Taktiež bolo doporučená spoločná koncepcia ochrany prírody s poľským PIENAP-om.

Poradný zbor TANAP-u sa druhýkrát zaoberal

problematikou vzniku PIENAP-u na bratislavskom zasadaní dňa 21.12.1964, kedy vzhľadom na nečinnosť orgánov štátnej správy vzišiel z jeho záverov nový impulz smerujúci k vzniku PIENAP-u.

V rokoch 1965 a 1966 prerokovali a odsúhlasili projekt vyhlásenia PIENAP-u prírodovedné pracoviska Slovenskej akadémie vied, vysokých škôl, rezortných výskumných ústavov a prešiel pripomienkovým konaním na kompetentných povereníctvach. Na základe pozitívnych hodnotení bol začiatkom roku 1967 Nariadením Predsedníctva Slovenskej národnej rady č. 5 zo 16. januára 1967 vyhlásený Pieninský národný park so sídlom v Červenom Kláštore (Obr. 2). Pre označenie národného parku sa na začiatku používala skratka PNP, ktorú po odsúhlasení jazykovedným ústavom v Bratislave v roku 1974, nahradila skratka PIENAP.

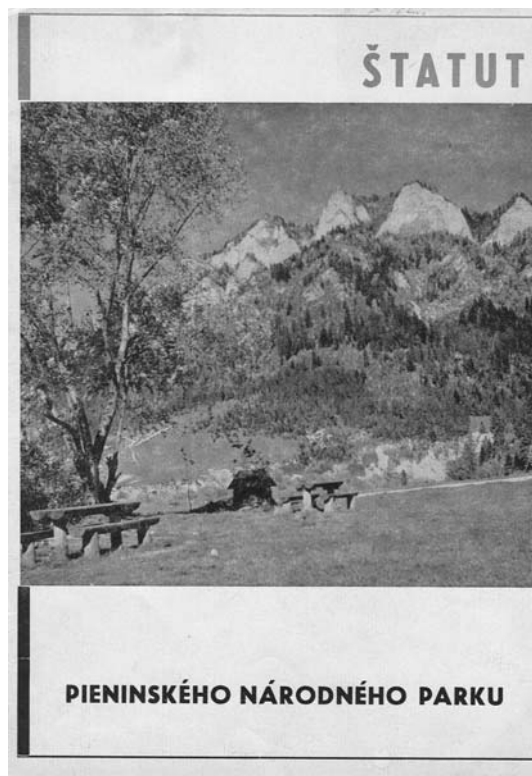

Obr. 2. Titulná strana Zbierky zákonov s nariadením Predsedníctva Slovenskej národnej rady č. 5 zo 16. januára 1967 o Zriadení Pieninského národného parku.

The front cover of the Directive Book including the National Council Regulation no. 5 issued on 16th January 1967 on Establishing the Pieniny National Park.

ORGANIZAČNÉ ZAČLENENIE PIENAP-U

Komisia Slovenskej národnej rady pre kultúru informácie po dohode s Komisiou Slovenskej národnej rady pre lesné a vodné hospodárstvo, Komisiou Slovenskej národnej rady pre poľnohospodárstvo a výživu a zúčastnenými orgánmi podľa § 9. nariadenia Predsedníctva slovenskej národnej rady č. 5/1967 Zb o zriadení Pieninského národného parku vydala opatrením č. 3070 z 20. februára 1968, s účinnosťou od 27. februára 1968, Štatút Pieninského národného parku. Štatút okrem základných ustanovení a definovaní starostlivosti národných výborov o národný park predpokladal vznik (Ryc. 3):

Obr. 3. Titulná strana Štatútu Pieninského národného parku. The front cover of the Pieniny National Park Statute.

• Poradného zboru PIENAP-u, pričom určil jeho náplň a kompetencie. Do doby vzniku poradného zboru, ktorý mal menovať povereník SNR pre kultúru a informácie, jeho úlohy mal plniť poradný zbor pre veci Tatranského národného parku.

- Správy PIENAP-u, ktorú malo zriadiť Povereníctvo SNR pre lesné a vodné hospodárstvo, po dohode s Povereníctvom SNR pre Kultúru a informácie. Správa PIENAP-u okrem organizačných, metodických náležitostí mala vykonávať aj priamu starostlivosť o zložky prírodného prostredia a zabezpečovať prevádzku múzea s výskumnou stanicou. Na čele Správy mal stáť riaditeľ, ktorého mal menovať poverenik SNR pre lesné a vodné hospodárstvo po dohode s povereníkom pre kultúru a informácie a predsedom Krajského národného výboru v Košiciach.

- Múzea Pienin, ktoré by malo popri historickej expozícii aj prírodovedeckú expozíciu s osobitným zameraním na propagáciu národného parku. Jeho súčasťou mala byť výskumná stanica.

Poradný zbor pre veci TANAP-u sa už 9.04.1969 zaoberal problematikou neplnenia obsahu Štatútu PIENAP-u a odporúčal rezortnému ministrovi vytvorenie samostatnej Správy, čo sa však neuskutočnilo. Tou istou problematikou sa zaoberal o dvadsať rokov neskôr aj Poradný zbor pre národné parky, na svojom zasadaní 30.05.1989 v Demänovskej doline, ktorý na tomto zasadaní uložil zástupcom TANAP-u doriešiť dôstojné postavenie PIENAP-u v organizačnej štruktúre TANAP-u. Ďalšie zasadanie Poradného zboru pre národné parky sa uskutočnilo 17.10.1989 v rekreačnom zariadení Chemko Strážske v Červenom Kláštore. Celé zasadanie poradného zboru bolo venované problematike postavenia PIENAP-u. Poradný zbor pre národné parky, po dohode zástupcov ministerstva lesného a vodného hospodárstva a ministerstva kultúry, uložil zástupcom ministerstva lesného a vodného hospodárstva osamostatniť Správu PIENAP-u ako samostatnú organizačnú jednotku ministerstva lesného a vodného hospodárstva, tak ako Správa TANAP-u. Splnenie úlohy malo skontrolovať jarné zasadanie poradných zborov, ktoré sa malo uskutočniť v apríli 1990 v hoteli Boboty vo Vrátnej doline v Malej Fatre.

Tento zámer sa nepodaril uskutočniť, pretože novembrové udalosti v roku 1989 ukončili činnosť Poradného zboru pre národné parky a spoločnosť sa začala zaoberať naliehavšími spoločenskými problémami. Tak PIENAP aj po revolúcii v roku

1989 existoval ako súčasť TANAP-u, pričom bol postavený na úroveň ochranného obvodu, ktorých mala Správa TANAP-u okrem PIENAP-u, ešte dvanásť. Až po zmene vedenia Správy TANAP-u (nastúpil Ing. I. Vološčuk CSC.) a po uplatnení novej organizačnej štruktúry 30.04.1990, bola Správa PIENAP-u postavená na úroveň samostatného odboru s označením Správa PIENAP-u, ktorý podliehal priamo riaditeľovi Správy TANAP-u a jeho vedúci bol členom gremiálnej porady riaditeľa.

Prijatie zákona 287/94 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, najmä ustanovenie § 51 písm. i. spôsobilo, že 22.12.1994 Ministerstvo pôdohospodárstva SR, rozhodnutím ministra č. 3610/1871994-100, s účinnosťou od 1. januára 1995 zriadilo novú organizáciu Štátne lesy Tatranského národného parku (ŠL TANAP) so sídlom v Tatranskej Lomnici. Táto organizácia sa stala nástupníckou organizáciou Správy TANAP-u aj vo veciach ochrany prírody do doby vzniku samostatnej organizácie Správy TANAP-u v kompetenčnej pôsobnosti Ministerstva životného prostredia SR.

Ministerstvo životného prostredia SR rozhodnutím ministra č. 23/1995-4.1. zo dňa 27. decembra 1995 rozhodlo s účinnosťou od 1.1.2006 o zlúčení správ národných parkov do jednej rozpočtovej organizácii s názvom Správa národných parkov SR so sídlom v Liptovskom Mikuláši. Do tejto organizácii v rovnoprávnom postavení bola začlenená aj Správa PIENAP-u v Červenom Kláštore. Tak konečne po dvadsiatich deviatich rokoch vznikla samostatná Správa PIENAP-u na rovnakej úrovni ako správy všetkých národných parkov na Slovensku.

S účinnosťou od 30. júna 2000 minister životného prostredia rozhodnutím č. 26/2000-4 zo dňa 15.06.2000 rozhodol o premenovaní organizácie „Správa národných parkov SR so sídlom v Liptovskom Mikuláši“ na „Štátna ochrana prírody SR so sídlom v Banskej Bystrici“. Do tejto organizácie boli začlenené všetky organizácie ochrany prírody na Slovensku a táto organizácia trvá dodnes.

ČINNOSŤ PIENAP-U V SÚČASNOSTI

Tak ako sa menilo organizačné začlenenie a územná pôsobnosť PIENAP-u menilo sa aj

Fot. 1. Pracovníci Pieninského národného parku pred budovou Správy v roku 1979. Zľava hore Ing. Štefan Danko, Ing. Ján Vdovják, dole Ladislav Džurňák, Ján Glevaňák.

The Pieniny National Park (PIENAP) staff pictured in front of the office building in 1979. Above, from the left: ing. Štefan Danko and ing. Ján Vdovják, beneath: Ladislav Džurňák and Ján Glevaňák.

Fot. 2. Objekt Správy PIENAP-u do roku 1992.

The building served as the PIENAP office building until 1992

Fot. 3. Objekt Správy PIENAP-u v súčasnosti.
The Pieniny National Park building office today.

hlavné zameranie jeho činnosti v minulých rokoch. Kým v období od roku 1967 až do roku 2000 do územnej pôsobnosti PIENAP-u patrilo len územie národného parku a jeho ochranné pásmo. Po roku 2000 sa územná pôsobnosť rozšírila aj o voľnú krajinu a maloplošne chránené územia územia okresov Kežmarok a Stará Ľubovňa, ktoré nie sú súčasťou územia TANAP-u a jeho ochranného pásma.

Prebiehajúce kompetenčné a územné zmeny sa čiastočne odrazili aj v činnosti národného parku. Kým v období rokov 1967 až 1996, kedy bol PIENAP organizačne pričlenený k Správe TANAP-u bola hlavným ťažiskom v činnosti organizácie najmä starostlivosť o lesné ekosystémy a okrem toho sa vykonávala aj starostlivosť o živočíšstvo a vodné toky a o zariadenia slúžiace cestovnému ruchu. Výskumnú činnosť a monitoring v území v minimálnej miere vykonávala výskumná stanica TANAP-u, stanoviská pre rozhodnutie orgánov štátnej správy spracovávali pracovníci nadriadenej organizácii – Správy TANAP-u.

Od roku 1997 je v území PIENAP-u oddelené lesné hospodárstvo od ochrany prírody, tak ako

na celom území Slovenska. Starostlivosť o lesné ekosystémy v súčasnosti v súlade s lesným hospodárskym plánom zabezpečuje na pozemkoch vo vlastníctve štátu organizácia lesného hospodárstva a na neštátnej výmere lesného pôdneho fondu jednotliví vlastníci pôdy.

Náplňou Správy PIENAP-u v súčasnosti je:

- spolupracovať na tvorbe návrhov koncepčných metodických a legislatívnych materiálov s celoslovenskou a regionálnou pôsobnosťou ako napr.: programy záchrany, programy starostlivosti, návrh siete NATURA 2000 atď.,
- vykonávať praktickú starostlivosť o chránené časti prírody v súlade s programami starostlivosti o jednotlivé územia a o chránené druhy v súlade s programami záchrany jednotlivých druhov,
- vykonávať a koordinovať výskum, prieskum a monitoring vo svojej územnej pôsobnosti,
- zabezpečovať edičnú, vzdelávaciu a propagačnú činnosť,
- zabezpečovať dokumentačnú činnosť,
- realizovať úlohy vyplývajúce z medzinárodných dohôd a dohovorov vrátane bilaterálnej spolupráce,

- zabezpečovať a pripravovať odborné podklady pre rozhodovanie orgánov štátnej správy.

Okrem týchto vymenovaných úloh je samozrejmosťou, že Správa PIENAP-u vykonáva v území odborný dozor nad dodržiavaním platných legislatívnych predpisov a nad dodržiavaním rozhodnutí orgánov štátnej správy.

POUŽITÁ LITERATÚRA

Archív Pieninského národného parku, Červený Kláštor.

Nariadenie Predsedníctva Slovenskej národnej rady č. 5. zo 16. januára 1967 o zriadení Pieninského národného parku.

Pavlik E. 1996. Pieniny. — Spišská Nová Ves, msk. (Archív PIENAP), 19 s.

Štatút Pieninského národného parku, 1968.

Vološčuk I. (red.) 1992. Pieninský národný park. — Akcent press service, Banská Bystrica, 382 s.

SUMMARY

The paper summarises the successive stages of the establishment of the Pieniny National Park:

- the 1st step – signing up the protocol by Polish and Czechoslovakian Committee in Cracow on 6th May 1924,

- establishing the National Park in the Pieniny on the Polish side (23rd May 1932) and the State

Nature Reserve in the Pieniny on the Slovak side (17th July 1932),

- November 1938 – 1st September 1939, the Pieniny including Lesnica village were joined to Poland according to the Godesberg's agreements,

- after the 2nd WW the establishment of the Tatra National Park took the priority over the Pieniny, however, the advisory committee tried to find a solution for saving the beauty of the Pieniny.

In 1958, Ing. Pacanovsky presented the project of the Pieniny national park. Over the period 1964–65, the Slovak Academy of Science, Slovak Universities and other organisations agreed on the proposed project. Finally, the Pieniny National Park with its headquarters based in Červený Kláštor is established by a regulation of the Chair of the Slovak National Council, number 5 issued on 16th January 1967. The Statute of the Pieniny National Park (PIENAP) was approved on the 27th February 1968, but the PIENAP department was not established until 1991. The Director of PIENAP directly subordinate to the Manager of TANAP. It should be stressed that PIENAP is still a part of TANAP, however, it obtained its independent administration in 29th December 1995.

